

ОПОВІДАННЯ

Скільки разів Фіорелло Бодоні прокидався вночі, почувши, як зітхають ракети в нічній тиші! Прокинувшись, він спершу дивився, чи спить його дружина, потім навшпиньках виходив надвір і кілька хвилин дихав чистим повітрям. Тут не відгонило несвіжою їжею, запахами якої був наскрізь просякнутий їхній маленький будиночок на березі річки. І сер-

цем Бодоні линув угору, в міжзоряний простір, слідом за ракетами.

От і цієї ночі стояв він напівголий, спостерігаючи фонтани вогню, що пульсували в темному небі, — ракети на початку їх довгих, незвіданих маршрутів до Марса, Сатурна, Венери!

— Це ти, Бодоні?

Бодоні здригнувся.

На порожньому ящику біля самісінької води сидів старий Браманте, який також спостерігав нічні польоти ракет.

— А-а, Браманте, привіт!

— І ти виходиш щоночі, Бодоні?

— Лише для того, щоб подихати свіжим повітрям.

— Он як? А мені давай ракети, — сказав старий Браманте. — Я був зовсім малий, коли вони почали літати. Та минуло вже цілих вісімдесят років, а мені так і не пощастило посидіти хоч в одній!

— А я коли-небудь ще полечу в ракеті, — промовив Бодоні.

— Дурень! — вигукнув Браманте. — Краще і не думай про це. Ракети — для багатіїв. А нам судилося довіку конати в оцих халупах — так само, як нашим дідам і прадідам.

— Ну, може, мої сини... — почав був Бодоні.

— І синам твоїм зась, і внукам теж! — закричав старий. — Ракети — для багатіїв, і мрії — для багатіїв!

Бодоні на мить завагався, потім сказав:

— Старий, я заощадив три тисячі доларів. Шість років я відкладав гроші — збирав по центу для свого бізнесу, хотів придбати нове устаткування. Та ось уже місяць, як я майже не сплю. Я дослухаюся до польоту ракет. Я думаю, весь час думаю. І от сьогодні я твердо вирішив: один з нас полетить на Марс!..

Очі його блищали в темряві.

— Ідіот, — обірвав приятеля Браманте, — а як же ти вирішиш, кому саме летіти? Коли полетиш ти, твоя дружина зненавидить тебе, бо ти побуваєш ближче до господи, аніж вона. Уявляєш, яка гіркота й заздрість гризтимуть її, коли потім, рік у рік, ти розповідатимеш їй про свою чудесну подорож?

— Ні, ні, все буде не так!

— Саме так! А твої діти? Все життя своє вони пам'ятатимуть про те, що їхній батько

побував на Марсі, тоді як самі вони залишалися на Землі. Вони марно мріятимуть про ракети все своє життя. Вони теж не спатимуть ночами. Бажання побувати в космосі невідступно мучитиме їх — як зараз тебе. Вони волітимуть краще вмерти, ніж жити, назавжди прикутими до Землі. Попереджаю тебе: доки не пізно, облич ці думки. Хай діти твої вдовольняються бідністю своєю. Нехай вони краще думають про працю рук своїх, про брут, який ти збираєш і який годує вас, а не про зірки.

— Але ж...

— Ну, а, припустімо, дружина твоя полетить у ракеті? Як би ти почував себе, знаючи, що вона бачила, а ти — ні? Та вона б тобі остогидла так, що ти охоче утопив би її в річці! Ні, Бодоні, краще купи собі нову дробильну машину, яка тобі конче потрібна, і розбий нею всі свої мрії, розтрощи їх на друзки.

Старий замовк, дивлячись на річку, де у воді відбивалися вогняні хвости ракет.

— На добраніч, — сказав Бодоні.

— Приємних снів, — відповів старий.

Коли грінка вистригнула з металевої коробочки, Бодоні мало не скрикнув. Він цілу ніч майже не заплющив очей. Так, Браманте має рацію. Краще придбати нове устаткування. Навіщо відкладати гроші, коли все одно він зможе купити тільки один квиток на ракету, тільки один щасливчик з усієї сім'ї зможе полетіти, тоді як усіх інших гризтиме тяжка заздрість?

— Їж свою грінку, Фіорелло, — промовила Марія, його дружина.

— Та щось шматок у горло не лізе, — відповів Бодоні.

До кімнати вбігли діти — троє хлопчиків, що видирали один в одного іграшковий макет ракети, і дві дівчинки з ляльками в руках. Ляльки зображували собою жителів Марса, Венери й Нептуна — це були фігурки зеленого кольору, кожна з трьома жовтими очима й дванадцятьма пальцями на руці.

— Я бачив ракету, що відлетіла на Венеру! — закричав Паоло.

— Ух, як вона стартувала — ж-ж-ж-бах! — підхопив Антонелло.

— Тихше, діти! — закричав Бодоні, затуляючи вуха руками.

Всі здивовано витріщилися на нього. Він дуже рідко підвищував голос.

Бодоні підвівся.

— Слухайте мене всі уважно, — сказав він. — Я назбирав грошей на один квиток до Марса.

Діти зняли радісний галас.

— Ви зрозуміли мене, чи ні? Лише на один квиток. Хто полетить?

— Я! Я! Я! — закричали діти.

— Ти, — сказала Марія.

— Ти, — сказав їй Бодоні.

Запала мовчанка.

У дітей з'явилися нові ідеї.

— Хай Лоренцо летить — він найстарший.

— Хай Маріам — вона дівчинка!

— Подумати тільки, що ти там побачиш, — звернулася Марія до чоловіка. Але очі її якось дивно блищали, а голос тремтів. — Метеори, що плывуть, мов риби. Всесвіт. Місяць. Летіти повинен той, хто зможе потім найкраще розповісти про подорож. А ти розповідаєш дуже красномовно.

— Дурниці. Ти не менш красномовна, — заперечив він.

Всі були страшенно збуджені.

— Ось що, — сумно сказав Бодоні, одламуючи від віника прутики різної довжини, — найкоротший прутик виграє. — Він простягнув уперед міцно затиснутий кулак. — Тягнись.

В урочистій тиші діти почали тягти жеробок.

— Довга соломинка.

— Довга.

І ще, і ще раз:

— Довга.

Діти відійшли. Всі в кімнаті мовчали.

Залишилися дві соломинки. Серце Бодоні болісно стисалося.

— Ну, Маріє.. — прошепотів він.

Вона витягла й сказала:

— Коротка.

— Ах, — напіврадісно, напівсумно зітхнув Лоренцо. — Мама летить на Марс.

Бодоні спробував посміхнутися:

— Поздоровляю. Сьогодні ж куплю тобі квиток.

— Зажди, Фіорелло...

— Наступного тижня ти полетиш, — пробурмотів він.

Марія бачила звернуті до неї сумні очі дітей; їхні губи застигли у вимученій посмішці. Вона повільно простягнула прутик чоловікові.

— Я не можу летіти на Марс.

— Але ж чому?

— Я чекаю дитину.

— Що?

Марія уникала його погляду.

— Ти ж розумієш, мені не можна зараз подорожувати.

Він узяв дружину за лікоть.

— Це правда?

— Тягнись знову. Починайте.

— Чому ж ти не сказала мені про це раніше? — приголомшено спитав Бодоні.

— Я забула.

— Ех, Маріє, Маріє, — прошепотів він і ніжно торкнувся пальцями її щок. Потім

обернувся до дітей. — Будемо тягти жеребок знову.

Паоло одразу ж витягнув коротку соломинку.

— Я лечу на Марс! — він так зрадів, що мало не танцював. — Дякую, тату!

Інші діти відступили від нього.

— Ой, як здорово, Паоло!

Паоло обвів поглядом обличчя батьків, братів і сестер, і посмішка зникла з його обличчя.

— Мені ж можна летіти, правда? — невпевнено промовив він.

— Можна.

— І ви любитимете мене так само, коли я повернуся?

— Авжеж.

Паоло покрутив у тремтячих пальцях дорогоцінний прутик з віника, похитав головою і кинув його на підлогу.

— Я забув. Починається навчальний рік. Мені не можна летіти. Тягніть знову.

Але ніхто вже не хотів тягти. Всі стояли смутні й задумані.

— Ніхто з нас не полетить, — сказав Лоренцо.

— Отак буде найкраще, — погодилася Марія.

— Браманте мав рацію, — зітхнув Бодоні.

Відчуваючи після сніданку лише біль у шлунку, Фіорелло Бодоні працював на подвір'ї біля майстерні: різав металевий брухт, плавив його, робив зливки. Раз у раз він переривав роботу, щоб полагодити який-небудь старий інструмент; жорстока конкуренція ось уже двадцять років змушувала його балансувати на грані безпросвітних злиднів.

Ранок був просто жахливий.

Десь опівдні у двір зайшов містер Метьюз.

— Гей, Бодоні, маю для тебе брухт! — гукнув він.

— Що саме, містер Метьюз? — спитав Бодоні без особливої цікавості.

— Космічна ракета. Що? Вона тобі не потрібна?

— Потрібна, потрібна!

Від несподіванки Бодоні відібрало мову; він схопив містера Метьюза за руку.

— Звичайно, це не справжня ракета, — пояснив той. — Ти ж знаєш — перед тим, як виготовити справжню, інженери будують модель в натуральний розмір з алюмінію. Ти міг би на ній непогано заробити — я віддам її за дві тисячі...

У Бодоні опустилися руки.

— У мене немає грошей.

— Шкода. Я хотів допомогти тобі. Минулого разу, на аукціоні, ти скаржився, що конкуренти перехоплюють у тебе брухт.

Тому я й хотів продати тобі цю ракету без торгів. Ну, що ж...

— Мені потрібне нове устаткування. Я збираю на нього гроші.

— Розумію.

— Якби я купив у вас ракету, то не зміг би навіть переплавити її. Моя піч для переплавлення алюмінію минулого тижня зовсім поламалася.

— Шкода.

— Отже, ваша ракета мені ні до чого...

— Ясно.

Бодоні закліпав очима і зажмурився. Розплющивши очі, він глянув на містера Метьюза.

— Але я дурень. Просто дурень. Я заберу гроші з банку й віддам їх вам.

— Так ти ж не зможеш розплавити ракету...

— Везить її! — сказав Бодоні.

— Гаразд, якщо ти так хочеш. Сьогодні ввечері!

— Давайте ввечері, — погодився Бодоні. — Так, ввечері для мене найзручніше.

В небі висів місяць. Ракета, — велика, біла, — лежала на подвір'ї біля майстерні, і в її блискучій поверхні відбивалися місячні сяйва і мерехтіння зірок. Бодоні дивився на неї закоханими очима. Йому хотілося погладити ракету, пригорнути до себе, притиснутися до неї щокочу й розповісти про всі заповітні прагнення свого серця.

Він не зводив з неї очей.

— Ти моя, — говорив він. — Навіть якщо ти ніколи не зрушиш з місця, залишаючи по собі вогняний шлейф, якщо ти лежатимеш та ржавітимеш тут іще п'ятдесят років — ти однаково моя!

Ракета пахла часом і простором. Всередині вона нагадувала годинник — майстерно зроблений швейцарський годинник. Її можна було б носити на золотому ланцюжку.

— Я міг би навіть заночувати тут, — збуджено прошепотів Бодоні.

Він сів у крісло пілота.

Він торкнувся важеля.

Не розтуляючи рота, заплющивши очі, він тихесенько загудів.

Гудіння ставало дедалі гучнішим, пронизливішим, несамопитим, воно наростало в ньому почуттям безмежного щастя, змушувало тремтіти і тягло, тягло його разом з космічним кораблем крізь громоподібну тишу, крізь металевий крик; руки Бодоні гарячково торкалися приборів на пульті керування, заплющені повіки сіпалися, а звук усе наростав і наростав, аж поки не перетворився на полум'я, на несамопиту силу, що підняла й штовхнула його вгору, мало не розірвавши навпіл. Бодоні зойкнув — і знову загудів, він не міг зупинитися, бо цього гудіння не можна було зупинити, воно могло тіль-

ки звучати гучніше й гучніше, сплющуючи щільніше його повіки, змушуючи серце калатати в шаленому ритмі.

— Ми стартуємо! — закричав він. («О, як давить на плечі! І який грім!») — Ось Місяць! — кричав він, сліпий і оглухлий. — А он метеори! («Беззвучний політ у відблиску вулканів»). — Марс! Так! Це Марс, Марс!

Бодоні відкинувся на спинку крісла, знесилений, майже бездиханний. Його тремтячі руки зісковзнули з пульта управління, голова відкинулася назад. Довго сидів він отак, ледве зводячи подих, чекаючи, щоб заспокоїлося серце.

Потім повільно-повільно розплющив очі. Він побачив подвір'я, захаращене брухтом.

З хвилину Бодоні сидів непорушно, втупившись очима в купу металевих уламків. Потім, схопившись, ударив ногою по важелях:

— Стартуй же, хай би ти пропала!

Ракета мовчала.

— Ось я тобі покажу!

Вискочивши надвір, спотикаючись у темряві, він завів потужний мотор своєї страшної дробильної машини, спрямував її на ракету й тремтячими руками відвів назад важкі гирі, щоб розтрощити, розбити шцент цей нахабний фальшивий міраж, цю безглузду річ, за яку він заплатив стільки грошей і яка відмовлялася тепер виконувати його волю.

— Я провчу тебе! — закричав він.

Але руки його опустилися.

Срібна ракета лежала в місячному сяйві. А за нею, на відстані кварталу, випромінювали тепле, жовте світло вікна його будинку. Навіть сюди долинали звуки музики з їхнього приймача. З півгодини Бодоні просидів, переводячи погляд з ракети на свій будинок. Потім він зліз із дробильної машини й попрямував додому, голосно сміючись на ходу. Підійшовши до кухонних дверей, він набрав у легені повітря й загорлав:

— Маріє, Маріє, пакуй речі. Ми летимо на Марс!

— Ах!

— Ох!

— Я не можу повірити в це!

Зіщулившись під вітром, діти стояли перед блискучою ракетою, не наважуючись доторкнутися до неї. Одне за одним вони почали плакати.

Марія гнівно витріщилась на свого чоловіка.

— Що ти наробив? — сказала вона. — Витратив на це всі наші гроші? Вона ж ніколи не полетить!

— Ще як полетить, — відказав Бодоні, не зводячи погляду з ракети.

— Вона полетить, — впевнено повторив Бодоні. — А тепер ідіть усі додому. Мені ще треба поговорити по телефону, дещо зробити. Завтра ми відлітаємо! Але нікому не кажіть про це, гаразд? Це секрет.

Діти, спотикаючись, пішли геть від ракети. Незабаром їхні маленькі, збуджені личка з'явилися у вікнах будинку.

Марія не зрушила з місця.

— Ти розорив нас, — сказала вона. — Викинув гроші на цю... на цю річ. Замість того, щоб купити нове устаткування.

— Ось побачиш, — сказав Бодоні.

Дружина мовчки повернулася до нього спиною й пішла геть.

— Допоможи мені, господи! — прошепотів він і взявся до роботи.

Всю ніч на подвір'я прибували грузовики з якимись пакунками. З посмішкою на обличчі Бодоні витратив останній цент із свого банківського рахунку. А потім, озброївшись зварювальним апаратом, накинувся на ракету — припасовував нові деталі, викидав не потрібні. В порожньому машинному відділенні він закріпив болтами дев'ять старих автомобільних двигунів, а потім наглухо заварив дверцята до відсіку, щоб ніхто не побачив наслідків його таємної праці.

На світанку Бодоні зайшов на кухню.

— Поснідаємо, Маріє? — спитав він.

Дружина мовчки відвернулася від нього. Увечері він покликав дітей.

— Все готово! Ходімо!

Йому ніхто не відповів.

— Я замкнула їх у комірчині, — сказала Марія.

— Тобто, як? — обурився Бодоні.

— Ви загинете в цій ракеті, — сказала вона. — Ну, яку ракету можна купити за дві тисячі доларів? Тільки негодящу.

— Вислухай мене, Маріє.

— Вона вибухне. І крім того, який з тебе пілот?

— І все ж, цей корабель я **можу** пілотувати. Я переобладнав його.

— Ти збожеволів! — вигукнула вона.

— Де ключі від комірчини?

— У мене.

Він простягнув руку.

— Дай їх мені.

Вона віддала йому ключі.

— Ти занапастиш дітей.

— Ні.

— Занапастиш. Я передчуваю це.

Бодоні стояв, дивлячись їй у вічі.

— Ти не підеш з нами?

— Ні, я залишуся тут, — відповіла Марія.

— Ну, тоді ти все зрозумієш, усе побачиш на власні очі, — сказав він, посміхаючись.

Потім відімкнув двері комірчини. — Ходімо, діти. Ви підете з вашим татом.

— До побачення, мамо, до побачення!

Висока й мовчазна, вона залишилася біля кухонного вікна, дивлячись їм услід.

Біля входу до ракети батько сказав:

— Діти, це швидкісна ракета. Політ триватиме недовго. Вам треба повернутися до початку навчання в школі, мене чекатиме моя робота. — Він по черзі торкнувся руки кожної дитини. — І ще ось що запам'ятайте: ця ракета дуже стара, і на ній можна зробити ще тільки одну подорож. Після цього вона більше не літатиме. Це буде єдина космічна подорож у вашому житті. Отже, дивіться пильно, не пропускайте нічого.

— Добре, тату.

Ракета мовчала, немов годинник, що зупинився. Люк з тихим шипінням зачинився за ними. Бодоні прив'язав дітей запобіжними ремінцями до гумових гамаків.

— Готові? — спитав він.

— Готові! — хором відповіли вони.

— Увага, старт!

Він увімкнув десять рубильників. Ракета загуркотіла й підстрибнула. Діти затанцювали в своїх гамаках:

— Ми рушили!

— Ми летимо!

— Дивіться!

— Ми пролітаємо повз Місяць!

Місяць повільно, сонно проплив і зник за ілюмінатором. Фейерверком розсипалися метеори. Час спливав у ефірному серпанку. Діти збуджено галасували. За кілька годин, коли батько відстібнув запобіжні реміні, вони кинулися до ілюмінаторів, прилипли до них.

— Он Земля!

— А он Марс!

Ракета випльовувала рожеві пелюстки вогню, стрілки танцювали на циферблатах приладів; очі дітей заплющувалися самі по собі. Нарешті вони послули в своїх гамаках.

— Добре, — прошепотів Бодоні, пересвідчившись, що всі вони міцно сплять.

Навшпиньках він вийшов з каюти і, переборюючи в собі страх, зупинився перед люком.

Потім натиснув кнопку. Люк широко розчинився. Бодоні вийшов. У міжзоряний простір? В чорний потік метеорів, у хмару космічного пилу? Туди, де миля наздоганяє милю, де відстаням немає меж?

Ні.

Бодоні посміхнувся.

Ракета, здригаючись, лежала на його подвір'ї.

На місці були іржаві ворота і маленький мовчазний будиночок на березі річки — будиночок, у якому світилося одне вікно.

І річка котила свої хвилі в тому ж самому

напрямку — до моря. А серед подвір'я, навіюючи чудесний сон, лежала ракета. Вона здригалася й гуркотіла, і діти погойдувалися в гамаках, наче мухи в павутинні.

Марія стояла біля кухонного вікна.

Бодоні помахав їй рукою й посміхнувся.

Він не бачив, відповіла вона йому, чи ні. Може, тільки ледь-ледь піднесла руку й опустила її. Може, посміхнулася.

Над обрієм з'явився краєчок сонця.

Бодоні квапливо повернувся до ракети. Всередині панувала тиша. Діти ще спали. Він полегшено зітхнув. Прив'язуючи себе до гамака, він заплющив очі й мовчки помолився: «О, нехай протягом наступних шести днів ніщо не зіпсує ілюзії. Хай весь Космос вплине за ілюмінатором, хай червоний Марс з'явиться над нашою ракетою, і супутники Марса теж, і хай в кольоровій кіноплівці не буде жодного зіпсованого кадру. Хай непорушними залишаються три виміри, хай нічого не трапиться із схованими дзеркалами та екранами, які створюють цю чудову ілюзію. Хай час спливає без будь-яких аварій та поломок...»

Він прокинувся.

Червоний Марс висів за ілюмінатором ракети.

— Тату! — діти борсалися в гамаках, намагаючись звільнитися від ременів.

Разом з ними Бодоні милувався Марсом, він був такий красивий, без жодної подряпини на кіноплівці — і серце Бодоні сповнювалося щастям.

Увечері сьомого дня ракета перестала здригатися.

— Ми вдома, — сказав Бодоні.

Вони вийшли з ракети й попрямували подвір'ям, і всередині у них все співало, а очі сяяли радістю. Можливо, діти про щось догадувались. Можливо, вони збагнули, що все це було тільки чудесним, чарівним обманом. Можливо; та навіть якщо й здогадувались, то — мовчали. Зараз вони тільки сміялися на бігу.

— Я приготувала для вас смачну вечерю, — сказала Марія, зустрівши їх на дверях кухні.

— Мамо, мамо, чому ж ти не полетіла разом з нами, ти побачила б усе, побачила б Марс, мамо, і метеори, і геть усе!

— Так, побачила б... — сумно сказала вона.

Перед сном діти оточили Бодоні.

— Ми хочемо подякувати тобі, тату.

— Пусте, пусте.

— Ми завжди пам'ятатимемо цю подорож, тату. Ми ніколи її не забудемо.

Пізніше тієї ночі Бодоні раптом прокинувся. Він відчув на собі пильний погляд дружини. Довгий час вона лежала мовчки, нерухомо,

а потім раптом поцілувала його в щоки й у чоло.

— Ти що? — здивувався він.

— Ти найкращий батько на світі, — прошепотіла вона.

— Чому?

— Тепер я розумію. Розумію все.

Марія відкинулася на подушку і заплющила очі, тримаючи його руку в своїй.

— Напевно, це була дуже гарна подорож? — спитала вона.

— Дуже, — відповів він.

— Може... може колись, згодом, ти і мене візьмеш уночі на маленьку, ну, зовсім маленьку прогулянку до зірок?

— Якщо на маленьку, то, може, й візьму.

— Спасибі, — сказала вона. — На добраніч.

— На добраніч, — відповів Фіорелло Бодоні.

*З англійської переклав
М. МИХАЛИЧ*

